

Industrialització, prostitució i hipocresia

S'ha escrit que el poder, els diners i el sexe són el motor de tots els pecats i de tots els crims (Santiago Tarín); segurament aquesta afirmació és encertada. També, però, sembla que s'ajusta a la realitat afirmar que, dels tres motors, el sexe seria el que està més a l'abast i el més popular, sobretot pel que fa a la seva comercialització, es a dir, la prostitució pública, la qual també s'ha practicat al Berguedà des del temps de l'avior.

Industrialització i prostitució

Probablement el que entenem per prostitució és un fenomen tan antic com el món urbà. De fet, aquesta pràctica, per existir, massa vegades solament necessita que existeixin dones marginades per la societat, sense altre mitjà de vida, i prostituïdors. El secretisme, la doble moral i la hipocresia que envolta sempre aquesta pràctica, són els arbres que no ens deixen veure el bosc d'una realitat social, sempre injusta per a les dones. Segurament si havíem de parlar de la prostitució que es practica ara mateix, caldria fer altres plantejaments, però aquí ens limitem al temps de la industrialització que és quan es van establir a diversos indrets del Berguedà centres per aquesta activitat.

A la segona meitat del segle XIX i començament del segle XX, agents econòmics i socials van impulsar un procés d'industrialització o transformació industrial a determinades zones geogràfiques del País Basc i Catalunya. Entre altres el Berguedà, vora el Llobregat, per aprofitar els seus recursos hidràulics, i per tenir a la vora els jaciments de la zona minera i cimentera de Fígols i la Pobla de Lillet. Podem observar, doncs, una concentració de mà d'obra,

majorment femenina, vora riu, que en certa manera complementava la ruralia que continuava existint i una mà d'obra, majorment masculina, de Berga en amunt on, a més de les activitats ja esmentades, encara caldria afegir-hi els obrers ocupats en la construcció de carreteres, vies fèrries i explotacions forestals. No sembla pas sorprenent que ja des d'un primer moment, a més de casernes de la guàrdia civil, s'establissin cases de prostitució a la Pobla de Lillet i Guardiola, i que a Berga mateix s'ubiquessin al "cap d'amunt de la vila", on arribava el carbó del tramvia de tracció animal per a la seva expedició.

Aquest procés comportava un canvi social com mai s'havia sospitat: desplaçament de població als centres industrials, relacions de treball que van permetre guanyar diners en unes condicions moltes vegades inhumanes com ho demostren les monografies mèdiques de l'època, profunds

canvis en els costums i modes de vida, etc.

Pel que fa a les monografies mèdiques, imprescindibles per estudiar les condicions de vida i treball dels obrers dels primers temps de la industrialització, hem de lamentar que no se n'escriu cap directament del Berguedà, bo i que Salarich, al parlar de Vic aporta informació de gran interès. Aquí ho limitarem a un article del 1868 que firma F.Z.A., que atribueixo al mestre d'obres Florenci Zabala. S'ocupa del mal estat dels habitatges dels obrers de Berga, ocupats per més persones de les que hi cabien, amb bestiar als baixos, femers arreu, amb poca o nul·la ventilació i, en definitiva, insalubres. Escriu: "La familia, ese lazo santo que une al hombre con la sociedad, puede sufrir rudos golpes a causa del miserable estado de las viviendas a que nos referimos.

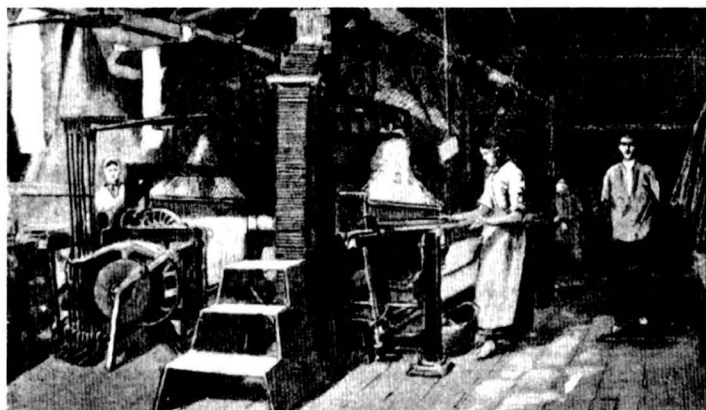
En efecto, el obrero que durante el día ha estado trabajando en los talle-

ensu casa ese elemento de vida, porque en ella la atmósfera está más cargada, el aire es menos puro que en los talleres donde pasa el día; así es que busca lejos de su hogar y familia un sitio de esparcimiento donde poder dilatar su pecho con libertad. Las funestas consecuencias que para la familia y para la sociedad entera puede ocasionar este alejamiento del hogar doméstico, fácilmente se comprenden, pues están en el ánimo de todos, y por lo tanto, no es necesario nos detengamos a señalarlas." No deixa de sorprendre que l'autor no culpi directament la industrialització de la destrucció de la família.

En el seu inici el procés industrialitzador va tenir una forta oposició a nivell estatal per part dels grans interessos agraris que temien perdre poder i dels sectors més conservadors. Uns i altres sabien que seria inevitable una liberalització de la societat i que s'hauria acabat la pau social i que fins i tot es podia arribar a esclats revolucionaris. Tampoc es poden menystenir casos de ludisme o molt pròxims, com ara la vaga de les selfactines.

Indústria i perversió moral

Un dels arguments esgrimits front el nou model industrial fou el del perill de perversió que per a les noies innocents podia representar la concentració de personal a les noves fàbriques, amb tantes hores de romandre plegats homes i dones. És incomprensible entendre el que acabo d'escriure si no tenim en compte que la societat d'aquell moment es regia per la moral catòlica establerta a Trento. Per il·lustrar mínimament aquesta qüestió em remeto a un treball publicat recentment per J. Agudé sobre la influència dels concilis de

Moltes vegades la societat, regida per una moral determinada, culpava la industrialització de fomentar la prostitució. ARXIU ARB

res de una fábrica —que por buenas condiciones que reuna, y sea cualquiera la materia que en ella se manipule, han de respirarse aires más o menos infectados, pero nunca enteramente puros— sale de allí ávido de respirar una atmósfera libre de miasmas, indispensable para su conservación; pues bien, este obrero no puede buscar

la Tarraconense del segle XVIII, concretament, els del 1727 i el 1752. Es tracta de la prohibició de celebrar funcions religioses al vespre. A entrada de foc, les esglésies havien de ser tancades i les dones a casa, ja que al sortir, es podia produir qualsevol disbauxa: *“el dimoni, a la nit, emparat en les tenebres, és més insidiós, per la qual cosa li és molt més fàcil aconseguir, amb les seves temptacions la perdició de les ànimes”*. La justificació és que *“si es surt dels actes religiosos ja de nit, com que als carrers no hi ha llum, grups de joves tumultuaris es barregen amb les noies. D’aquesta manera, protegits per la foscor, i amb actituds sospitoses, profereixen rialles estrepitoses, i tenen indecorosos contactes”*. El mateix autor estudia els sermonaris de l’època i escriu: *«La influència que va tenir aquesta predicació barroca en la pietat popular, particularment a partir del segle XVIII, va ser molt notòria. El “bon o gran predicador”, no era pas el que predicava amb senzillesa l’Evangeli, que també n’hi havia tal com disposaven els concilis, sinó el que amb veu enèrgica i prepotent que retrunyia poderosa per entre les naus de l’església, amonestava sobre la immoralitat en el vestir, els costums llicenciosos, els treballs en dies de festa, la vanitat, l’avarícia, la supèrbia, i, sobretot, la luxúria: “No puc passar en silenci lo rigorós càstig ab que castiga Déu per est vici pestilencial de la luxúria a nostra Espanya, que és be tingau tots vosaltres present”*. Encara a primers del segle XX, un predicador prevenia a les noies de la Pobla de Lillet: *“Noies, l’home és foc, la dona és estopa. Entre un sant i una santa, una paret de rocs i calç al mig”*.

Hem vist el xoc del model establert que caducava amb el nou model que s’imposava. Veurem ara la interessada interpretació que alguns sectors reaccionaris en feien. N’hi ha molts exemples, però em sembla especialment interessant el que aporta P. Anguera al comentar una *Cansó del mal paradero de algunas miñonas, per lo descuit dels pares*. Com escriu Anguera, *“explica el procés de corrupció de les noies com a paral·lel a la seva entrada al món laboral a les fàbriques tèxtils, i a l’hora per les dures condicions de treball i de vida en general, que l’autor del text troba normals i no s’adona que són la causa immediata del comportament*

amoral de les noies. El text explica com efectuaven dures tasques a les fàbriques (*“desde xicas las inclinan/ a la edad dels nou als deu/ a fe l’jornal de la carda”*), on començaven a conèixer els plaers carnals i a malparlar.

Això les incitava a pràctiques lúdiques poc adequades a la seva

edat: *“no s’cumpleix l’any que treballan/ van a ensumá algun sarrau”, per anar després rodolant cap avall, “a dotse anys ya se’ls comensa/ lo camí de perdició (...) a tretse anys van proseguint (...) y saben mes que un doctó”, per a caure un parell d’anys després en mans d’un seductor i acabar fent un trist final “negras y ab lo nas pelat/ embestint en sent de vespre/ a qui estiga descuidat”*. Per al reaccionari versaire—continua Anguera—, els culpables no són, evidentment, l’exploitador, ni els dirigents de la societat que ho permeten, sinó que *“molts parestenen la culpa/ per fer de tonto l’paper”*.

La hipòcrita i interessada dimonització del treball industrial d’aquest text és evident. No perllaven més de tenir *“mal paradero”* algunes noies joves del servei domèstic?.

En qualsevol cas, la prostitució, establerta a alguns pobles del Berguedà amb la industrialització, cal pensar que va tenir una història similar a l’establerta a altres nuclis urbans: tolerància dissimulada, prohibicions i clausura temporal d’establiments quan es produïa alguna denúncia per escàndol públic i el gran temor a les malalties venèries

Cal Pau Solana, als afores de la Pobla de Lillet, al peu de la carretera, va ser un local sòrdid, enmig d’un bell paisatge, on es practicava la prostitució. Ara serveix de coniller. ARXIU ARB

Totes les forces vives de la població fora de l’Ateneu —antic Centre Canalista— es van mobilitzar contra Serra, entre altres motius, per la seva suposada tolerància amb la prostitució. El mateix Ateneu que tenia el ball com a principal activitat era vist pel sector catalanista catòlic com *“aqueixa societat, si no ho haguéssim vist i palpat no ho creuríem, és una de les principals fonts de perversió moral i intel·lectual de la població, és amb més o menys amagaments, un seminari de socialistes i anarquistes desnaturalitzats, un vertader pulveritzador del bon sentit, del seny i de tota bona iniciativa”*. Amb aquesta tolerància ja es poden entendre les polèmiques.

A l’alcalde Serra se l’havia de combatre des de tots els fronts, majorment perquè el juny d’aquell mateix any 1918 havia fet reinscriure al registre de la propietat el santuari de Queralt a favor de l’Ajuntament. La pràctica de la prostitució seria un motiu més per combatre a l’alcalde d’esquerres.

(l’Hospital Clínic de Barcelona es va construir per atendre-les), probablement les úniques malalties que encara ningú ha atribuït al tabac.

Entremig, mil i una anècdotes més o menys morboses, històriques reals o imaginades, i drames sòrdids, doble moral i tèrboles manipulacions.

L’alcalde de Berga Joaquim Serra i Huch, 1918

Es podrien aportar molts exemples d’hipocresia entorn de la prostitució: la dita popular de *“pecat amagat és mig perdonat”*, deu reflectir un sentiment ben concret. Un d’aquests exemples es donà, amb tota seguretat durant l’alcaldia de Joaquim Serra i Huch.

J. Serra, farmacèutic i propietari, va prendre possessió de l’alcaldia el primer de gener del 1918. Serra, de qui ja he fet referència en aquesta revista al parlar del catalanisme, era ric, republicà, catalanista i notòriament anticlerical. Amb tota seguretat ha estat l’alcalde de Berga més aferrissadament combatut, sobretot, pel seu anticlericalisme.

Així, veiem com la premsa catòlica celebrà que a l’estiu d’aquell any, s’hagués netejat el canal i la bassa de Cal Lluís Né, *“la més gran amiga dels metges i apotecaris de Berga, i en conseqüència també l’enemic més funest i brutal que té nostra salut”*. Com que Serra, *“l’obrersanitari”*, era sistemàticament criticat pel tema de la prostitució, també s’aprofità aquesta breu notícia per continuar-la: podia haver *“ampliat la neteja un cop hi era posta, tirant riera de Metge avall aquestes altres ‘dos criaders de microbis’ que ell sap i no se’n preocupa: les cases de prostitució, que son el desmèrit, el descrèdit i la deshonra de Berga i de la seva primera autoritat que n’ostenta la representació, encara que ell no s’ho cregui, i on ha de saber que els menors s’hi fan malbé sifilítica i moralment”*. Li retreuen, també, la seva responsabilitat moral, curiosament fent al·lusió a qui també havia estat la seva bèstia negra, el difunt alcalde Díaz.

Com deia, li retreuen la seva responsabilitat moral bo i les *“seves individuals idees i peculiar modo de pensar”* i afegeixen que, *“Així ho creu tothom i així ho han practicat tots els alcaldes que l’han precedit, inclús el senyor Díaz, que tots sabem com pensava en vida, com també sabem com la seva mort fou la del més exem-*

plar i fervorós cristià, 'fanàtic o apaga-llums', com traduïren a la Societat que usurpava un nom instructiu". Si Serra no es preocupa de la salut moral de la població, la seva gestió serà manca, i mai, mai, mai, podrem batejar-lo amb aquell bonic nom d'obrer sanitari amb que uns demòcrates a l'endemà de les eleccions l'havien distingit. Posats ja a generalitzar la crítica, es retreu que "cada renovació d'Ajuntament porti al consistori ideals i aficions noves que es tradueixin en nova nomenclatura. Si avui el senyor Batlle ha fet prevaler la secta iconoclasta, destronant Sants i Santes, darreraseu ne vindrà un altre que no voldrà que el carrer dels Gitanos sigui'l de la Fé, ni el de cal senyor Andreu'l de la Castedat, per considerar-ho una gosadia anticlerical del senyor Serra" (recordem que cal senyor Andreu era la principal casa de prostitució de la població). Aquesta pintoresca crítica pel canvi de noms dels carrers ens fa sospitar que al senyor Serra a qui, possiblement, aquestes crítiques feien pessigolles, també prenia alguna actitud provocadora des de la seva excel·lent posició econòmica.

Podríem ampliar acusacions i crítiques: també li fan retret de la seva tolerància amb els del cartronet i altres.

Els carlins olanistes no es quedaven pas curts i li adreçaren una carta oberta que és probablement la millor il·lustració del que fou aquella campanya. Escriuen:

"Molt distingit senyor: Permeteu-nos que a vos ens dirigim en aquests instants, per parlar-vos un xic de coses de la nostra ciutat, que vos tant esteu."

Berga, senyor, no és pas una ciutat model, acurada, lliure d'impureses, així en l'ordre moral com en l'ordre material. Parlant en tesis general i fent les excepcions degudes, més aviat és una ciutat lliurada a l'indiferentisme: és una ciutat que no volsoroll... Que la governi en Pau o la governi en Pere, li és casi absolutament igual.

Ara governeu vos, que tireu cap a la Esquerra; i ¿qué?. Ja en vindrà, més tard, un altre que tirarà cap a la dreta. Berga és així.

Berga no sent, de bon tros, cap mena d'heroisme, (vos ho sabeu tant bé com nosaltres), però no és pas una ciutat prostituïda. No és una ciutat de justos, però tampoc és un poble des-

castat: essent de les vergassades donades a son honor i serva, encara, gràcies a Déu, aqueixes dues qualitats: vergonya i dignitat. El seu indiferentisme no ha pas arribat a borra-li la fé, ni tampoc el seu cor se li és tornat... un tros de fetge.

Vos mateix, il·lustre Batlle, que no sou pas un home religiós, ni clerical, ni obscurantista, i per tant lliure de filar prim en matèries teològiques i de moral cristiana, no vos falta pas l'indispensable seny per veure que hi ha coses que, no sols condemna la Iglesia Catòlica i reconstituyexen un pecat, sino que cauen també, per raó natural, sota l'anatema de la consciència pública. I vos, senyor Batlle, que sou home de talent natural i de sentit comú, que no admeteu, per vostres ideals ultra-democràtics, sancions d'ordre moral cristià, sabreu admetre prou les corrents imperioses d'un sabor popular i d'un caire altament social, fent honor, aixís, a la vostra consciència liberal i demòcrata.

I perquè vos creiem honrat i consegüent, dintre mateix de vostres ideals polítics, nosaltres vos diem:

Senyor Batlle de Berga: En la nostra ciutat s'han obert dos caus de pros-

titució, que escandalitzen als veïns. Aquests caus són una amenaça a la pau de les famílies; són un perill horrible pels nostres fills; són un atentat al innocent pudor de nostres filles. Si vos, senyor Batlle, vos creieu rellevat de vetllar per la salut de les ànimes dels vostres conciutadans, teniu el deber imperios de vetllar per la salut del seu cas. Si aixís no ho feu, la vara que teniu entre vostres mans no serà el signe de l'Autoritat sinó un emblema de claudicació i d'ignominia. Mireu un moment cap a dins de la vostra consciència, i obreu en conseqüència per a que el poble de Berga pugui judicar-vos.

Perque, senyor Batlle, hi ha coses en el món que no s'aprenen en els llibres dels sabis, sinó en les pàgines de l'experiència. Les lleis d'una nació, que s'han fet per tots els pobles, no tenen pas en tots els pobles la seva matemàtica aplicació. El sentit comú és el qui les aplica, regulant-les, ajustant-les a les circumstàncies de lloc i de temps. En una gran ciutat és tolerable un mal menor, i aquest mal menor, tolerat en una població petita, pot convertir-se en un mal gravísim.

A Barcelona, per exemple, és tolerada i es fins reglamentada la prostitució, perque allà és inevitable i no produeix greu escàndol públic. Allí ningú s'entera d'aquest mal social sinó aquells que volen enterar-se'n. En una població petita, com ho és Berga, una casa de prostitució és una trompeta permanent d'escàndol que arriba fins a les tendres i innocents criatures, que obren els ulls al mal, abans de tenir cabal discerniment, lo

qual no succeeix pas a les grans ciutats.

I vosté, senyor Batlle, qu'és home de carrera, pot prou enterar-se per les estadístiques de com en les grans poblacions, les víctimes del vici són en major número entre la gent gran, mentres en les poblacions petites són en major número entre els menors d'edat, cosa més dolorosa i més terrible. Llenci una mirada sobre'l registre de les Cases de Caritat i de Maternitat de Barcelona i allí ho podrà veure constatat ben clarament.

Vos, que sou apotecari, ho compendreu prou. En les grans ciutats, acostuma a ésser més rigurosa la higiene. La mateixa reglamentació, per mica que's compleixi, és un aturador a la gent petita. Els grans, ja amb més experiència, saben guarir-se, en part, de les ferides del vici. Els petitets, en les petites poblacions, no tenen defensa possible: els enmatzina el vici i la vergonya, i el qué dirán els priva de buscar el necessari remei.

Es per aixó, senyor Batlle, que no es poden posar en un mateix pla les grans i les petites poblacions en lo referent a la prostitució. Lo tolerable a Barcelona no ho és a Berga. Perxó els batlles de petites poblacions que volen vetllar per la salut del poble, per anticlericals que sien, per frets que's sentin en matèries religioses o de la moral, en lo tocant en aquest assumpte, miren curiosament l'aspecte social i l'escàndol públic i tendeixen a la higienització del poble, allunyant aquests focus pestilents que tan directament ataquen a la salut del cos."

Perxó, també, Berga's redressa. Berga's sent el perill a vora seu i en

Les Quatre Boles, al carrer Barcelona de Berga. Aquest popular prostíbul tenia aquest nom perquè sobre la façana hi havia quatre boles ornamentals.

ARXIU ARB

protesta. Ja no es tracta solament de clericals, de fanatics, d'apagallums del Patronat catòlic, no. Els pares que no freqüenten Sagraments, són també pares i també estimen als seus fills i els volen sans, forts i robustos, no pas rosegats els seus ossos des corcò del vici i la disbauxa. Les bones mares que durant quinze o setze anys s'han tret de la boca un tros de pa per a la salut dels seus filllets estimats, tremolen al pensar que en un moment, el fill de les seves entranyes es pot perdre per un sempre més.

No, senyor Batlle. A Barcelona gasta l'Ajuntament municipals de a

caball; i per més que l'Ajuntament de Berga té llibertat per a posar-ne, no sereu tan insensat per a posar municipals de a caball. Lo mateix en coses bones que en coses dolentes, Berga no és, ni pot ser, ni deu ser com Barcelona.

A Barcelona, que és un món en petit, no hi ha cap mare que faci responsable al seu Batlle de que un fill mori en sos braços rosegat pel vici. Aquí a Berga, vos sou la suprema Autoritat, sou vos l'amo i senyor, i vos en sereu responsable.

¡Ai de vos, senyor Batlle, si un dia, sobre vos, cauen les malediccions

d'una mare afligida! ¡Ai de vos, senyor Batlle, si un fill del poble es pert d'ànima i cos per culpa vostra! ¡Penseu-hi amb el poble, vos que al poble debeu el lloc enlairat que ara ocupeu!"

La prostitució, que era una activitat legal, va continuar existint, amb més o menys controls sanitaris, àdhuc després de la seva prohibició oficial efectuada pel general Franco l'any 1956. La llarga carta oberta que he reproduït sembla que il·lustra prou una situació ben concreta: una de les moltes polèmiques que s'han provocat per fer la guitza als con-

traris, amb evidents exageracions i inexactituds tan notòries com la de la relació dels menors amb les cases de prostitució en què tant s'insisteix. Vist des d'un poble veí amb certa objectivitat, podria semblar que aquesta sòrdida pràctica no tenia la mateixa gravetat si qui ocupava l'alcaldia era el discutit i popular Quimet Serra que si qui l'ocupava era un prohoms del Patronat d'Acció Social Catòlica.

Josep Noguera Canal

DOSSIER

JOSEP BUSQUETS

Ca la Paller de Gironella

El tros de l'avinguda de Catalunya que va des de l'entrada sud de Gironella fins el trencant de la plaça on hi havia el cinema Ideal, era conegut popularment com el barri de la Tranquil·litat perquè els vilatans no hi tenien gaire tirada i els diumenges, quan la gent sortia a passejar, ho acostumava a fer des de ca l'Oliaire, davant de l'estació, fins el trencant del cinema o la farmàcia Homs i no solia anar més avall. A part de les botigues clàssiques (queviures, carnisseria, forn, roba...), s'hi trobaven algunes indústries i comerços singulars com dues fassines (cal Garriga i cal Cubinsà), un cotillaire, un peroler, un carboner, un rellotger, una farmàcia, etc. Segurament perquè era un barri força tranquil i amb poc trànsit, allí s'instal·là cap a 1938-39 l'única casa de barrets o bordell que ha existit a Gironella

La senyora Maria

Maria Paller Granés (en molts llocs consta com a Grané o Graner) Simon, era la filla segona del matrimoni format per Josep Granés Subirana, pagès natural de

Gavarrós, i Dolors Simon Prat, de Vallcebre; nasqué a Bagà el primer de novembre de 1895 i tingué set o vuit germans, la meitat dels quals van morir quan encara eren petits.

Segurament per millorar la seva situació econòmica, la família Granés es traslladà a Gironella cap a 1909, ja que aquí va morir el juliol de 1910 l'Alfons, un dels germans, que només tenia tres anys. Vivien en un dels pisos del número 45 del carrer de la Carretera on nasqué la més petita de les germanes, l'Emília, l'octubre de 1911. Però en aquells primers anys no els provà gaire l'estada en aquesta vila ja que la mare també hi va morir el novembre de 1913, amb només 43 anys, i la seguí la germana petita, el febrer de 1917.

Quan l'edat els ho permeté, tots els germans devien anar a treballar a alguna de les fàbriques de Gironella, sense que pugui precisar en quina, ja que en el padró de 1921 les noies consten com a obreres i els xicotets com a jornal·lers; posteriorment dos dels germans feien de "paraigüeros", és a dir, arreglaven paraigües.

El 17 de desembre de 1924 la M. Paller es casà a Gironella amb Manuel Terés Vives, un xicot del barri de Sants de Barcelona, però la núvia no signà l'acta perquè, segons fan constar, no sabia escriure; sembla que, després del casament, marxaren de Gironella (no es troben en el padró de 21-12-1924), no tingueren fills i es divorciaren el setembre de 1937, segons sentència dictada pel Jutjat de 1ª Instància de Berga, fundada en un decret de la Generalitat. Llavors ella va casar-se civilment amb Miquel Grandia Guitart, un veí de la seva escala, natural de Vallcebre, que treballava de miner a Fígols, amb qui finalment es casà, seguint les recomanacions del rector de Gironella; però aquest casament devia fer-se una mica d'amagatotis ja que la cerimònia es realitzà a Bagà el 28 de desembre (dia dels Sants Innocents) de 1954.

Aquesta segona unió matrimonial no durà gaire ja que el Miquel morí a Gironella el 22 de juliol de l'any següent. La curta convivència oficial ocasionà que la M. Paller ni tal sols pogués cobrar una pensió de viduitat del seu marit,

al qual sobrevisqué nou anys, ja que ella va morir sobtadament a les quatre de la tarda del 22 d'agost de 1964.

Taverna o "bodegón"

Repasant el llistat de la contribució industrial de Gironella de l'any 1939 trobem que, entre les diferents persones que en pagaven pel concepte de taverna, hi havia Josep Grané Simon que en tenia una en el núm. 7 del carrer llavors anomenat Avda. del Caudillo però, pel padró d'habitants de l'any següent, veiem que qui la feia funcionar era la germana del titular, M. Paller, que vivia en aquella adreça amb el seu marit, Miquel Grandia. Aquella taverna, que el 1939 pagava una contribució de 76,13 pessetes anuals, l'any 1942 es canvià el nom per "bodegón" perquè aquests eren els establiments amb la tarifa més baixa dins el gremi de bars, cafès, tavernes o cases de menjar.

Però des de 1938-39 darrera del nom genèric de taverna o "bodegón" s'hi amagava una activitat menys convencional, una casa